

LA XARXA NATURA 2000 AL TERME MUNICIPAL DE SÓLLER

SAMUEL PINYA FERNÁNDEZ *

Resum: La Xarxa Natura 2000 podríem dir que és el principal instrument de per a la conservació de la natura de la Unió Europea. Es tracta d'una Xarxa d'espais (Llocs d'Importància Comunitària i Zones d'Especial Protecció per a les Aus) proposats per els països membres. Amb aquesta selecció d'espais es pretén assegurar la conservació dels hàbitats i espècies més amenaçats d'Europa a llarg termini. En la present comunicació realitzem un zoom al municipi de Sóller per a esbrinar que és el que s'ha protegit del nostre municipi, analitzant els 7 espais de xarxa natura 2000 que es troben integrats dins el municipi de Sóller, els ecosistemes i les espècies que hi trobem, així com les repercussions de la implantació de la Xarxa Natura 2000 a l'activitat quotidiana dels sollerics i solleriques.

La Xarxa Natura 2000 a les Illes Balears

La Xarxa Natura 2000, actualment en procés de constitució, és un dels instruments fonamentals per a conservar la biodiversitat a nivell europeu. Amb aquesta iniciativa la Unió Europea (UE) dóna resposta en part, als compromisos assumits en el marc del Conveni de Biodiversitat de 1992. Es tracta d'una xarxa ecològica l'objectiu principal de la qual és contribuir a garantir la biodiversitat en el territori europeu, mitjançant la conservació dels hàbitats naturals i seminaturals i de la fauna i flora silvestres (Gonzalez & San Miguel, 2005).

La Xarxa Natura 2000 està basada en l'aplicació de dues directives: Directiva 79/409/CE del Consell del 2 d'abril de 1979 relativa a la conservació de les aus silvestres (coneguda com a directiva aus) i la Directiva 92/43/CEE de 21 de maig de 1992 relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres (coneguda com a directiva hàbitats). Aquestes directives enumeren els hàbitats i les espècies de fauna i flora que tenen un interès especial per a la conservació, ja sigui per la seva raresa o fragilitat en el marc europeu, assignant una especial atenció a les espècies i hàbitats en perill d'extinció.

En base a la presència d'aquestes espècies i hàbitats es proposen uns espais destinats a la conservació d'aus anomenats Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) i uns espais per a conservar els hàbitats, i la resta de fauna no aus, coneguts com a Llocs d'Importància Comunitària (LIC).

* Paratge Natural de la Serra de Tramuntana. Espais de Natura Balear. Conselleria de Medi Ambient. c/ Pintor Josep Coll Bardolet, s/n 07170 Valldemossa. spina@espaisnb.caib.es

En el cas d'Espanya cada comunitat autònoma proposa al Ministeri de Medi Ambient tota una sèrie d'espais que garanteixen la conservació dels hàbitats i espècies més representatius i amenaçats de la seva comunitat, i per extensió de tot l'estat, els quals són avaluats per la Comissió Europea, la qual una vegada aprovats seran declarats ZEPA i ZEC (Zones d'Especial Conservació) respectivament.

Les Illes Balears com a part de la proposta espanyola de la Xarxa Natura 2000 ha presentat (a data de 2008) un total de 146 espais que integren l'actual Xarxa Natura 2000 Balear.

La Xarxa Natura 2000 i el Paratge Natural de la Serra de Tramuntana

El paratge natural de la Serra de Tramuntana té una superfície protegida de 63.526 ha, de les quals un 98.23% correspon a una part terrestre i un 1.77% a una marina (Perelló, 2009). Dins l'àmbit del paratge natural hi trobem un total de 41 espais de Xarxa Natura 2000 (Pinya, 2009) als que s'hi han d'afegir 9 LICs de Coves (per tant 50). Així sumant tots els espais en la seva totalitat obtenim una superfície de 35.567,97 ha., la qual cosa suposa un 55.99% de la superfície total del Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals de la Serra de Tramuntana.

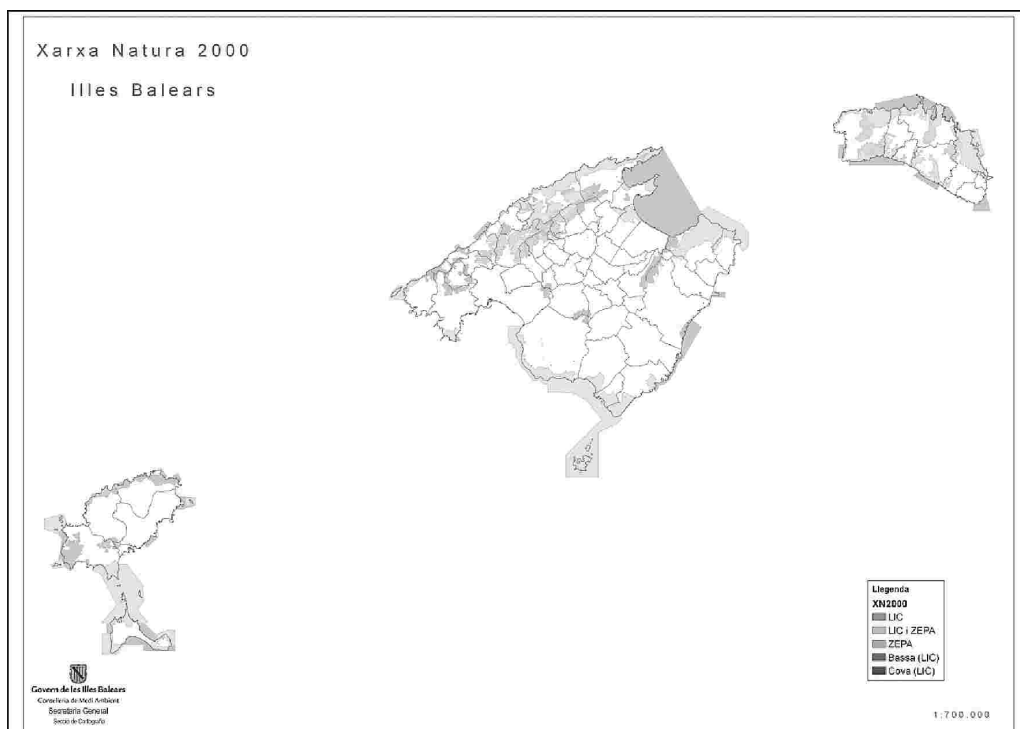

Figura 1. Distribució de la Xarxa Natura 2000 a les Illes Balears.

De tots els espais declarats dins l'àmbit del paratge natural de la Serra de Tramuntana, 31 espais són declarats LIC, 10 són ZEPA i 9 són LIC i ZEPA. Tots amb l'excepció de la ZEPA ES0000440 Des Teix al Puig de ses Fites (88.97%) es troben íntegrament dins l'àmbit del paratge natural de la Serra de Tramuntana o com a mínim en un% superior al 95% .

La Xarxa Natura 2000 a Sóller

Dins l'àmbit del terme municipal de Sóller s'hi troben total o parcialment un total de 8 espais de Xarxa Natura 2000 que ocupen una superfície total de 1.260,77 ha., un 29,59% del territori del municipi (Figura 2). De tots ells, 4 són com a LIC, 1 ZEPA i 3 són alhora LIC i ZEPA (Taula 1).

Sols 3 dels espais proposats per la comunitat autònoma es troben en la seva totalitat dins el municipi de Sóller: ES0000224 Muleta (ZEPA), ES5310067 Cova dels Estudiants (LIC) i ES5310084 Torre Picada (LIC), trobant-se la resta d'espais representants de forma parcial, essent en alguns casos testimonial com és el cas de l'espai ES5310027 Cimals de la Serra (LIC i ZEPA) que trobem un 1.19% de la superfície al municipi de Sóller o l'espai ES5310085 Moncaire (LIC) que només es troba representat en un 0.45% .

Denominació	Codi	Tipus	Superfície oficial (ha.)	Superfície Sóller (ha.)	%
Muleta	ES0000224	ZEPA	163,02	163,02	100,00%
Sa Costera	ES0000225	LIC i ZEPA	787,58	285,01	36,19%
Es Teix	ES5310009	LIC i ZEPA	954,97	37,57	3,93%
Cimals de la Serra	ES5310027	LIC i ZEPA	7.252,38	86,22	1,19%
Cova dels Estudiants	ES5310067	LIC	1,00	1,00	100,00%
Els Boixos	ES5310083	LIC	656,58	564,06	85,91%
Torre Picada	ES5310084	LIC	122,78	122,78	100,00%
Moncaire	ES5310085	LIC	248,73	1,11	0,45%

Taula 1. Relació, tipologia i superfícies dels espais de Xarxa Natura 2000 inclosos dins el terme municipal de Sóller.

Observant la distribució de la XN2000 a Sóller es comprova que els LIC i ZEPA es troben principalment situats als marges del municipi, degut principalment a la ubicació del nucli urbà a la part central. Així queda totalment lliure de XN2000 el centre del municipi, les zones de conreu de cítrics, algunes zones d'olivars i la zona portuària i voltants. Amb l'única excepció d'un LIC (Cova dels Estudiants (ES5310067)) que queda més o manco aïllat amb una certa proximitat al sud del municipi i que es troba en aquest indret per motius purament geomorfològics. Cal esmentar a més, que aquest LIC no es troba inclòs dins l'àmbit del paratge natural de la Serra de Tramuntana, malgrat es trobi dins l'àrea d'influència d'aquest espai natural.

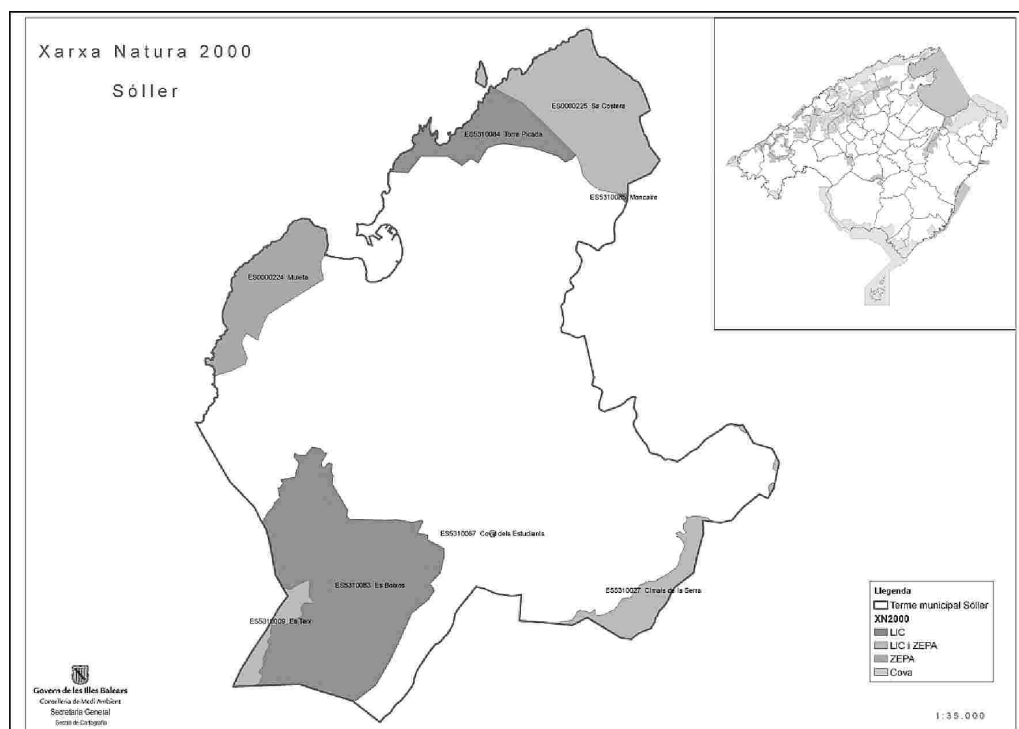

Figura 2. Distribució de la Xarxa Natura 2000 al municipi de Sóller.

Sobre els hàbitats d'interès comunitari

Dins l'àmbit dels espais de la Xarxa Natura 2000 que es troben total o parcialment representats al terme municipal de Sóller es llisten un total de 16 hàbitats d'interès comunitari (Taula 2) en comparació als 28 hàbitats que es troben representats al Paratge Natural de la Serra de Tramuntana (Gil et al., 2006; Pinya, 2009) i els 49 que es troben representats a les Illes Balears (57.14% i 32.65% respectivament).

Codi hàbitat *Nom de l'hàbitat*

1240	Penya-segats amb vegetació de les costes mediterrànies amb <i>Limonium</i> spp. endèmics.
2250	Dunes litorals amb <i>Juniperus</i> spp
3140	Aigües oligomesotròfiques calcàries amb vegetació bentònica
3150	Llacs eutròfics amb vegetació <i>Magnopotamion</i> o <i>Hydrocharition</i>
3170	Basses i estanys temporals mediterranis
4090	Bruguerars oromediterranis endèmics amb argelaga
5110	Formacions estables xerotermòfiles de <i>Buxus sempervirens</i> amb pendents rocosos (<i>Berberidion</i> p.p.)
5230	Brolles arborescents amb <i>Laurus nobilis</i>
5330	Brolles termomediterrànies i preestèpiques

6220	Zones subestèpiques de gramínies i anuals de <i>Thero-Brachypodietea</i>.
6420	Prats humits mediterranis d'herbes altes de <i>Molinion-Holoschoenion</i>
7220	Deus pretrificants amb formació de tuf (<i>Cratoneurion</i>)
8210	Pendents rocallosos calcícoles amb vegetació casmofítica
8310	Coves no explotades pel turisme
9320	Bosc de <i>Olea</i> i <i>Ceratonia</i>
9340	Bosc de <i>Quercus ilex</i> i <i>Quercus rotundifolia</i>

Taula 2. Relació d'hàbitats descrits a la Directiva 92/43/CEE presents a les fitxes oficials dels espais de la xarxa natura 2000, que trobem total o parcialment dins el terme municipal de Sóller. En negreta els hàbitats prioritaris, essent la resta els no prioritaris.

Tipològicament parlant ens trobem que cinc dels hàbitats descrits són considerats per la Unió Europea com a hàbitats prioritaris (31.25%), mentre que els 11 restants (68.75%) són considerats d'importància comunitària, però com a no prioritaris, als quals igualment s'han d'aplicar mesures de gestió i conservació. Per altra banda cal destacar la manca de representació d'hàbitats marins a la Xarxa Natura 2000 del terme municipal de Sóller, atès principalment a l'absència de cap zona marina inclosa dins els LIC i ZEPA anteriorment descrits (Taula 1) (Perelló, 2009). Tot i així s'ha de tenir present que al terme municipal de Sóller hi ha presència de praderies de *Posidonia oceanica* (Codi 1120), considerat com a un hàbitat prioritari per la Unió Europea, emperò aquests hàbitats es troben fora de la Xarxa Natura 2000.

Sobre la fauna d'interès comunitari

La protecció de les espècies d'interès comunitari sota l'ombra de Xarxa Natura 2000 a Sóller es fonamenta principalment en l'aplicació de la Directiva 79/409/CE i la Directiva 92/43/CEE. Gràcies a la primera directiva queden sota protecció un total de 22 espècies d'aus (Taula 4), si bé s'ha de tenir en compte que algunes d'elles habiten a espais que es troben parcialment dins el terme de Sóller i per tant la seva presència no és dins el propi municipi. Això no obstant, no lleva importància a la protecció d'aquestes espècies, malgrat no siguin presents amb nius, ja que les protegeix igualment en el cas de que utilitzin el territori per motius tròfics o de defensa del territori.

Del total de les espècies d'aus protegides destaquen el grup dels rapinyaires (accipitriformes i falconiformes) amb 9 espècies representades, els ocells passeriformes amb 4 espècies, els charadriiformes (sebel·lí o gavina corsa, entre d'altres) amb 4 espècies o per exemple els ciconiformes (ardeids) amb 2 espècies. En aquest cas i com ocorre, per desgràcia, en moltes ocasions en matèria de conservació, les espècies més ben representades són les espècies més vistoses i fàcils d'estudiar en detriment de les espècies més petites de les quals se'n disposa d'una menor informació sobre la seva distribució i dinàmica poblacional.

Curiosament cap dels espais de Xarxa Natura 2000 que tenen alguna part dins l'àmbit del municipi de Sóller va ésser proposat per a la conservació de cap espècie de mamífer. Hem de recordar que a l'annex II de la Directiva 92/43/CEE, s'inclouen un total de 8 espècies de

mamífers terrestres no introduïts (*Rhinolophus ferrumequinum*, *R. hipposideros*, *R. mehelyi*, *Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersi*, *Myotis capaccinii*, *M. emarginatus* i *M. myotis*) d'interès comunitari per a la conservació dels quals és necessari designar zones d'especial conservació. És molt probable que la seva absència als formularis oficials de Xarxa Natura 2000 no sigui deguda a la seva absència en el territori protegit sinó al gran desconeixement quiropterològic que actualment existeix dins l'àmbit de la Serra de Tramuntana, que compta amb més de 1600 cavitats (Encinas, 1997) i nombrosos refugis dins hàbitats forestals, on viuen des de fa milers d'anys aquests vertebrats

En relació als amfibis i rèptils presents a l'annex II de la Directiva 91/43/CEE només hi és present el ferreret (*Alytes muletensis*), atès que la resta d'amfibis i rèptils de l'annex II no es troben presents al terme municipal de Sóller en estat silvestre. Si bé cal esmentar que cap de les poblacions de ferreret que motivaren la declaració dels espais de Xarxa Natura 2000 es troben dins el terme municipal de Sóller, malgrat que en l'actualitat hi hagi alguna població dins Sóller creada com a conseqüència dels Plans de Recuperació d'aquesta espècie, que duu a terme la Conselleria de Medi Ambient.

Finalment i en relació als invertebrats només és present el banyarriquer (*Cerambyx cerdo*), que malgrat a les nostres latituds es considera una espècie causant de plagues i danys a les masses forestals, a nivell europeu és considerada una espècie a protegir.

Sobre la flora d'interès comunitari

Com es pot comprovar existeix una gran desproporció entre les espècies de fauna i flora incloses a les directives (24 espècies de fauna per 3 de flora). Si bé aquesta desproporció queda en part compensada amb la protecció dels hàbitats en tot el seu conjunt, de manera que protegint un hàbitat es protegeix totes i cadascuna de les espècies vegetals que s'hi troben.

Únicament trobem dins les fitxes oficials dels espais de la Xarxa Natura 2000 de Sóller tres espècies de flora vascular, que corresponen a tres endemismes (Taula 4). D'acord amb els arxius de la Conselleria de Medi Ambient (font: Bioatles), cap d'aquestes espècies es troba present dins el terme municipal de Sóller, per tant la seva presència a la fitxa és deguda a la seva distribució dins l'espai però fora del terme municipal de Sóller.

Espècies Codi directiva ES0000224 ES0000225 ES5310009 ES5310027 ES5310067 ES5310083 ES5310084 ES5310085

Aus de l'Annex I de la Directiva 79/409/CE

<i>Egretta garzetta</i>	A026							X
<i>Ardea purpurea</i>	A029							X
<i>Pernis apivorus</i>	A072					X	X	X
<i>Milvus migrans</i>	A073					X	X	X
<i>Milvus milvus</i>	A074				X	X	X	X
<i>Aegypius monachus</i>	A079		X		X	X		X
<i>Circus aeruginosus</i>	A081					X	X	X
<i>Hieraaetus pennatus</i>	A092		X	X	X	X	X	X
<i>Pandion haliaetus</i>	A094		X		X		X	
<i>Falco eleonora</i>	A100	X	X			X	X	X
<i>Falco peregrinus</i>	A103	X	X	X	X	X	X	X
<i>Burhinus oedipnemos</i>	A133						X	X
<i>Larus audouinii</i>	A181						X	
<i>Sterna sandvicensis</i>	A191						X	
<i>Chlidonias niger</i>	A197						X	
<i>Caprimulgus europaeus</i>	A224				X	X	X	X
<i>Alcedo atthis</i>	A229						X	
<i>Calandrella brachydactyla</i>	A243				X			
<i>Galerida theklae</i>	A245			X	X	X	X	X
<i>Anthus campestris</i>	A255			X	X			
<i>Sylvia sarda (=balearica)</i>	A301	X	X		X	X	X	X
<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i>	A392	X	X				X	

Amfibis i rèptils que figuren a l'annex II de la Directiva 92/43/CEE

<i>Alytes muletensis</i>	1187		X		X			X
--------------------------	------	--	---	--	---	--	--	---

Invertebrats que figuren a l'annex II de la Directiva 92/43/CEE

<i>Cerambyx cerdo</i>	1088		X	X	X		X	X
-----------------------	------	--	---	---	---	--	---	---

Plantes vasculares que figuren a l'annex II de la Directiva 92/43/CEE

<i>Ranunculus weyeri</i>	1476				X			
<i>Paeonia cambessedesii</i>	1483		X	X	X		X	X
<i>Viola jaubertiana</i>	1589				X			X

Taula 4. Presència de les espècies incloses dins la Directiva Aus i la Directiva Hàbitats a les fitxes oficials dels espais de Xarxa Natura 2000 dins el municipi de Sóller.

Les repercussions de la presència de la XN2000 en l'activitat quotidiana dels sollerics i solleriques

Hom pot pensar que la presència d'una figura de protecció a nivell europeu pot suposar restriccions sobre diverses activitats del municipi de Sóller. Ara bé s'ha de tenir en compte que la gran majoria d'hàbitats i espècies ja estaven prèviament protegits per altres normatives autonòmiques de protecció del territori (Llei 1/1991, de 30 de gener, d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears, en la qual es definien les

àrees d'especial protecció d'interès per a la comunitat autònoma (ANEI, ARIP, AAPI, ...) o de protecció d'espècies i hàbitats (*Ley 4/1989, de 27 de març, de Conservación de los Espacios Naturales y de la Flora y Fauna Silvestres*, avui ja derogada per la *Ley 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimonio Natural y de la Biodiversidad*).

La proposta de Xarxa Natura 2000 del municipi de Sóller i per extensió de la Serra de Tramuntana i de les Illes Balears no és més que una proposta per a la protecció d'un territori que ja era protegit sota l'ombra d'altres normatives autonòmiques i nacionals, algunes de les quals ja emanaven de les Directives 79/409/CE i 92/43/CEE.

Ara bé el fet que actualment aquests espais s'hagin inclòs dins la Xarxa Natura 2000 té algunes repercussions sobre la població que cal tenir present a fi de poder compaginar l'activitat quotidiana d'un municipi com Sóller i la conservació del medi natural. Així i de forma resumida cal destacar que davant la realització de qualsevol tipus de pla o projecte a realitzar per un promotor (particular o administració) dins un espai Xarxa Natura 2000 s'haurà de realitzar tot un procés administratiu que vetlli per garantir els objectius de conservació dels hàbitats i les espècies que motivaren la declaració d'aquell espai natural.

Així, per exemple en el cas d'un pla o projecte determinat que no es preveu que pugui afectar apreciablement els hàbitats i espècies aquest és avaluat per l'organisme gestor del paratge natural de la Serra de Tramuntana (article 21.2 de la Llei 5/2005), el qual emet un informe sobre si existeix cap afecció als hàbitats i espècies, que és remès a un estament superior, el qual avalua en base a altres informes sectorials, la possible afecció i determina la viabilitat del projecte, i per tant la autorització per a la concessió de llicència d'obres per part de l'ajuntament.

Emperò si el pla o projecte preveu que pugui afectar apreciablement (article 102 del PORN) a més de sotmetre's a un procediment d'avaluació ambiental, el promotor ha de demostrar mitjançant la realització d'un estudi sobre les repercussions ambientals en relació als objectius de conservació dels hàbitats i espècies, que el pla o projecte no suposa cap afecció a cap dels valors que varen motivar la declaració de l'espai de Xarxa Natura 2000.

Si bé, es pot pensar que amb la presència de Xarxa Natura 2000 existeix un retard en el procediment administratiu, cal esmentar que aquest retard és una inversió de temps per poder avaluar i assegurar la conservació dels hàbitats i espècies que actualment formen part de la Xarxa Natura 2000, i que per tant formen part del patrimoni natural dels sollerics, illencs, espanyols i europeus.

En un altre àmbit de repercussions, aquells espais seminaturals o naturals que compaginen l'activitat tradicional amb la conservació del medi natural en el cas de sol·licitar subvencions procedents de fons europeus aquests tenen preferència sobre els espais que es troben fora de la Xarxa Natura 2000.

Conclusions

La Xarxa Natura 2000 al terme municipal de Sóller està formada per 8 espais que ocupen un 29.59% de la superfície del municipi. De tots ells sols 3 es troben íntegrament representats, la resta presenta un% variable dins l'àmbit del municipi. Aquest fet determina que la informació disponible sobre els hàbitats i espècies que varen motivar la declaració d'aquests espais i que estiguin presents no sigui del tot precisa ja que aquesta informació està associada a l'espai en el seu conjunt. Aquest fet fa que s'hagi de recórrer a altres fonts no vinculades a les fitxes oficials de la XN 2000 (e.g.: Cartografia d'hàbitats de la Serra de Tramuntana, Bioatles).

Dels hàbitats presents als espais que formen la Xarxa Natura 2000 a Sóller, destaca la presència de 16 hàbitats d'importància comunitària, essent cinc d'ells de caràcter prioritari i els 11 restants no prioritaris. Igualment és remarcable l'absència d'hàbitats marins dins la Xarxa Natura 2000 malgrat que siguin presents Praderes de *Posidonia oceanica* a les zones marines que es troben dins l'àrea d'influència del municipi.

En relació a les espècies representades dins el Terme municipal de Sóller destaca, com és habitual la protecció d'un elevat nombre de rapinyaires i espècies d'aus d'una certa mida en detriment de les espècies de menor mida. Igualment destaca la manca de representació de quiròpters (ratapinyades) a cap dels espais de la XN 2000 a Sóller. Sobre la flora inclosa als espais de XN2000 figuren 3 endemismes, els quals no es troben físicament dins l'àmbit del terme municipal de Sóller.

La implicació de la presència de la Xarxa Natura 2000 en la vida quotidiana no té unes repercussions més enllà de l'habitual en el procediment administratiu. Únicament aquells plans o projectes que es realitzin dins un espai de la xarxa s'hauran de sotmetre a una avaluació de les repercussions ambientals en relació als objectius de conservació d'aquell espai natural. En relació a les activitats no relacionades amb plans i projectes com ara les activitats compatibles amb la conservació, fins i tot tindran preferència en la sol·licitud de finançament europeus davant altres activitats que es realitzin fora de l'àmbit de la Xarxa Natura 2000.

Agraïments:

A José Castro Delisle, Ferran Lluch Dubón i Marçal Bardolet pel suport cartogràfic i bases de dades associades sense les quals no es podria haver realitzat aquest treball. A Mª Antònia Vanrell per facilitar les iniciatives de seguiment dels hàbitats i espècies de la Directiva 79/49/CE i 92/43/CEE dins l'àmbit del paratge natural de la Serra de Tramuntana.

Bibliografia:

Directiva 79/409/CE del Consell del 2 d'abril de 1979 relativa a la conservació de les aus silvestres.
Directiva 92/43/CEE de 21 de maig de 1992 relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres.

Encinas, J.A. (1997). *Inventari espeleològic de les Illes Balears*. Endins, 21: 103-128.

Gil, L., Llorens, Ll., Cardona, C., Salas, M^a.G. (2006) *Cartografia d'hàbitats de la Serra de Tramuntana*. Suport digital. Conselleria de Medi Ambient. Govern de les Illes Balears.

González, L.M. & San Miguel, A. (2005) *La Red Natura 2000*. In: González, L.M. & San Miguel, A. (Coord.) *Manual de buenas prácticas de gestión en fincas de monte mediterráneo de la Red Natura 2000*. Dirección General para la Biodiversidad. Ministerio de Medio Ambiente. Madrid. 21-26.

Perelló, E. (2009). *Les àrees marines del paratge natural de la Serra de Tramuntana*. In Pinya & Vanrell (Coord.) *I Jornades de Biodiversitat del Paratge Natural de la Serra de Tramuntana. Ponències i Resums*. Conselleria de Medi Ambient. 70-73.

Pinya, S. (2009). *Els hàbitats d'interès comunitari de la Xarxa Natura 2000 dins l'àmbit del Paratge Natural de la Serra de Tramuntana*. In Pinya & Vanrell (Coord.) *I Jornades de Biodiversitat del Paratge Natural de la Serra de Tramuntana. Ponències i Resums*. Conselleria de Medi Ambient. 29-31